www.kurdistannet.org 21-2-2003

دەورانێکی نوێ!!

عێراق: کۆدی دەستپێکردن!! *

هاشم کۆچانی

* پێویستە فیکەکانی تورکیا کە بە لێوی ئەمریکا دەکێشرێن، بناسرێنەوە!!

* کۆماری فیدراڵی کوردستان پراکتیزەکردنێکی نیوەچڵی مافی بڕیاردانی چارەنووسە

* بەشێک لە ئۆپۆزیسیۆنی عێراقی هێشتا ناتوانن، یان ناخوازن ، دەستبەرداری ئەو عەقڵییەتە بن کە ئەنفال و شەڕی جینۆسایدی بەرهەمهێنا

* هەر نکولیکردنێک لە کوردستانیبوونی کەرکووک، شەرعییەتدانە بە ڕاگوێزان و تەعریب و ئەنفال و شەڕی جینۆساید

* داخوا ئەمریکا تاکەی بە تێڕوانینی شەری سارد دەڕوانێتە کێشەی کوردستان و، تاکەی بە عەقڵی تورک، کورد دەخوێنێتەوە؟

* کورد جارێکی تر بە مەرجەکانی هەشتا ساڵی ڕابردوو نابێتەوە بە عێراقیی!!

* نابێت بە هیچ بەڵێن و گفتێکی سەرزارەکی یان پشت پەردەی ئەمریکاییەکان، بڕوا بکرێت!

لە ڕۆژانی ١٤ تا ١٦ ی دێسەمبەری ٢٠٠٢ دا کۆنگرەی ئۆپۆزیسیۆنی عێراق لە شاری لەندەن پێکهات.
ئەو بابەت و تێزە سیاسییانەی لە دەکۆمێنتەکانی ئەم کۆنگرەیەدا هاتوون، تایبەتمەندی و عاجباتییەکەی ئەوتۆیان ڕانەگەیاند، کە لە کۆنگرەو چالاکییەکانی ڕابردووی بەرهەڵستکارانی عێراقدا نەگوترابن.
کۆنگرەکە خۆپیشاندانێکی گەورەی سیاسی– ئیعلامیی بوو، ساتەوەختی سازدانەکەشی کە لە بەرەبەری لێدان، یان گۆڕان لە عێراقدا بوو، گرنگییەکی تایبەتمەندی پێبەخشی.
دەکۆمێنتەکانیشی لە شێوەی ژەمە خواردنە خێراکانی "ماکدۆنالد" ی ئەمریکایی ئامادەکرابوون.

ڕژێمێکی ئینسانخۆر!!

ئەمریکاییەکان نەخشەی گۆڕینی ڕژێمی عێراقیان خستۆتە پیادەکردن و بە ئاشکراش ڕایانگەیاندووە کە ئەم ڕژێمە دەگۆڕن، جا بە شەڕ بێت یان بە فشاری جۆربەجۆر. لەم ڕووەشەوە پێویستیان بەم کۆنگرەیە بوو، تا بیکەنە سەیوانێکی عێراقی و، لەهەمبەر ڕای گشتی وڵاتەکەیان و جیهاندا ئاماژەی پێ بدەن. بەرهەڵستکارانی عێراقیش دەزانن ئەمڕۆ عێراق لە کێشەیەکی جیهانیدایەو، بەبێ هاریکاری و دەستتێوەردانی جیهانی، هۆکاری ناوخۆیی بە تەنیا گۆڕانکاری پێناکرێت. سەبارەت بەوەش کە بۆچی ئەمریکا ئەم ڕۆڵە گەورەیەی لە کێشەی عێراقدا هەیە، ئەمە دیاردەیەک نییە ئۆپۆزیسیۆنی عێراق دایهێنابێت. بەڵکو دیاردەیەکی جیهانییە و لە ناوچەکانی تریشدا، ئەمریکا و ڕۆژئاوا ئەم ڕۆڵەیان هەیە.
ئەو دەنگ و هێزە عێراقی و هەرێمایەتی و جیهانیانەش کە دژی ئەوەن سیاسەت و چارەنووسی جیهان، لە لایەن ئەمریکاو زلهێزانی ترەوە کۆنترۆڵ بکرێن. ئەم هەڵوێستەیان نابێ بیانخاتە خانەیەکەوە کە خزمەت بە ڕژێمێکی ئینسانخۆربکات. بەلای کەمەوە دەبێ وای لێکبدەنەوە کە ستەمکارێکی جیهانیی دێت و ستەمکارێکی ئینسانخۆری هەرێمایەتی لەناودەبات.

* * *

هەموو ئەو کێشانەی کە لەناو کۆنگرەکەدا ناکۆکییان لەسەر سازبووە، لە ١٤یەمین نهۆمی ئوتێلەکە و دروست لە ژوورەکەی زەڵمای خەلیل زادەو بە ڕاوێژ لەگەڵ هێزە دەسترۆیشتووەکانی کۆنگرە یەکالاکراونەتەوەو بڕیاریان لەمەڕ وەرگیراون.
هێزەکانی کوردستان و ئەنجومەنی باڵای شۆڕشی ئیسلامی لە سازدان و بەڕێوەبردنی کۆنگرەکەدا ڕۆڵی بەرچاویان نواند، ئەمەش کارێکی ئاساییە، چونکە شیعە وەک مەزهەب و کورد وەک نەتەوە لەلایەکەوە زۆربەی هەرەزۆری دانیشتوانی دەوڵەتی عێراق پێکدێنن، لەلایەکی ترەوە ئەم دەوڵەتە لە هەشتا ساڵی ڕابردوودا دەرهەق بە زۆرینەی شیعە، تایفەگەرو، دەرهەق بە کورد کە زۆرینەیەکی تری کۆمەڵگەی عێراقە ڕەگەزپەرست بووە.

لە کۆنگرەکەدا، هێزە سیاسییەکانی کوردستان بە قورسایی ڕاستەقینەی خۆیان دەرکەوتن.
هەروا ئەمان تاقە وەفدێک بوون کە لە وڵاتی خۆیانەوە بەرەو کۆنگرەکە چوون و نوێنەرایەتی ناوچەیەکی ڕزگارکراوی نزیکەی ٥٠ هەزار کیلۆمیتری چوار گۆشەو ٤ میلیۆن دانیشتوان دەکەن و خاوەنی دامودەزگای حوکمڕانی و، دەستووری پێشنیارکراوو پرۆژەی ڕاگەیەندراوی فیدرالیزم و، خاوەنی ئەزمونێکی دە ساڵەی خۆبەڕێوەبردن و فۆرمێکی دەسەڵاتی کوردستانین، کە سەرباری لایەنە نێگیتیڤە زەبەندەکانی، تاقیکردنەوەیەکی بە جیاهەڵکەوتووە. هەروا بە بەراورد لەگەڵ عێراق و وڵاتانی تری ناوچەکە، لە باشووری کوردستاندا چەشنێک لە ئازادی سیاسی هەیەو، بە ئەندازەیەکی بەرچاویش هەوڵی پاراستنی مافی مرۆڤ دەدرێت.
کورد ئەو فاکتەرە گرنگ و بەجیاهەڵکەوتووەیە کە هەم بۆ یەکگرتنەوەو هەم بۆ هەڵوەشاندنەوەی

www.kurdistannet.org 21-2-2003

عێراق دەكارێت ڕۆڵی یەكلاكەرەوەی هەبێت.
ئەمەش ئەو سەنگە پڕ بایەخەی كێشەی باشووری كوردستانە، كە هێشتا لەفكرو عەقڵی سیاسی كورددا، ڕەهەندو ڕەنگدانەوە ستراتیژێكانی نەخوێندراونەتەوە.

ڕیشسپێتییەک .. ئاخری خێر بێت !!

لە كۆنگرەكەدا، نوێنەرانی كورد، بە تایبەتی سەرۆک و سكرتێری گشتی دوو حزبە حوكمڕانەكە ریشسپێتییەكی سەرنجڕاكێشیان نواند.
ئایا ئەم ڕیشسپێتییە بە قازانج یان زیان دەشكێتەوە؟ ئایا سەركردەكانی كوردو دەزگا دەسترۆیشتووەكانی، لە بۆچوونێكی سیاسی ستراتیژییەوە ئەم ڕۆڵە دەبینن؟ یان ئەتمۆسفەرێكی مورالّیی و دلّسافیی خستونیەتە سەر ئەم ڕێگایە؟. یان پێشنیارێكی ئەمریكایە و كورد بێ بەرامبەر و بە خۆڕایی ئەم ڕۆڵە دەلیزێت؟.
گەر لە مێژوودا بۆ وەڵامی ئەم پرسیارانە بگەڕێین، ئەوا دەتوانین بلّێین ئەم ڕۆڵنواندنە زیاتر هەلّوێستێكی مورالّییە. ڕەنگیشە هەندێ پەیمان و گفتی پشت پەردە درابێت. ئەوەی لێرەدا گرنگە نابێت بە هیچ بە لّێن و گفتێكی سەرزارەكی یان پشت پەردەی ئەمریكاییەكان بڕوا بكرێت. چونكە هەر بڕیارێكی ئەمریكا ئەگەر بە ئاشكرا نەبێت، ئەوا لە ئایندەدا دەبێتە غەدرو فریودانێكی تر. كورد دەبێت قورسایی خۆی بۆ ئایندەی كێشە سیاسییەكەی بەكاربێنێت، ئەمجار بۆ دۆستایەتی گەلی عەرەبی عێراق و ئایندەی ئارەزوومەندانەی هاوبەشی هەردوو گەل لە دەولّەتی نوێی عێراقدا كە پێویستە هەلّگری ناسنامەیەكی عەرەبی كوردی بێت.
ئێستا كە گەلی كورد لەم قۆناغەدا خوازیاری پێكهێنانی دەولّەتێكی فیدرالّییەو، دامەزراندنی دەولّەتی سەربەخۆی نەكردۆتە ئامانجی هەنوكەیی، پێویستە لە باسكردنی مانەوە لە عێراقدا، جەخت لەوە بكرێت، كە كورد جارێكی تر بە مەرجەكانی هەشتا سالّی ڕابردوو نابێتەوە بە عیراقی و كوردستانیش ناگەڕێتەوە دۆخی داگیركراویی. دەبێ كورد وەک گەل و كوردستان وەک ولاّتی ئەم گەلە بۆ مانەوە لە عێراقدا مەرجی خۆیان هەبێ و، ئەم مەرجانەش پشت بە مافی بڕیاردانی چارەنووس ببەستێ و، لە ئەزموونی هەشتا سالّەی بندەستی دەولّەتی عێراقەوە سەرچاوە هەلّگرێت.
ئەم تێزە سیاسیانەش پێویستە بەشێكی ڕاشكاوی خیتابی سیاسی كورد بن و، بە بێ پێچ و پەنا بە ئەمریكاییەكان بگەیەندرێت. چونكە ئەمریكا تا ئێستا هیچ سیاسەتێكی كوردیی نییەو، كێشەی كوردستانیش لای ئەو نەبۆتە دۆسییە.

هەر كاتێكیش بەرژەوەندییەكانی بخوازن بێ هیچ پرینگانەوەیەک كێشەی كوردستان لەناو دۆسییەی عێراقیشدا فەرامۆش دەكات.
ئێستا گەلی كورد ململانێی لەگەلّ بەرژەوەندییە ڕاستەوخۆیەكانی ئەمریكادا نییە. بەلاّم بۆچوون و خوێندنەوەكانی دەولّەتی توركیاو گەلی كوردستان سەبارەت بە گۆڕانكارییەكان و ئایندە، لە نووكەوە تا سەر، لە دوو بەرژەوەندی جیاوازەوە سەرچاوە هەلّدەگرن. ئەمەش ترسناكترین نوختەوەرچەرخانی نیگەتیڤە لە ڕووداوەكانی ئایندەی ناوچەكەدا. سیاسەتی ئەمریكاش وادارێژراوە كە لە نێوان كوردستان و توركیادا، كوردستان فەرامۆش بكات و كورد بكاتە قوربانیی.
هەر دەولّەت و گەل و بزاڤێک لە بەرژەوەندییەكانی خۆیەوە دەڕوانێتە ڕووداوو گۆڕانكارییەكان،

www.kurdistannet.org 21-2-2003

جا داخوا بزاڤی کورد و دەزگا سیاسییەکانی لەم بوارەدا کار دەکەن؟

دەورانێکی نوێ

هەر کاتێک هێرشی ئەمریکا بۆ سەر عێراق دەستپێبکات، یان لە ژێر پاڵەپەستۆو فشاری سیاسیداو بە بێ شەڕ ڕژێمەکەی بروخێ، کۆنگرەکەی لەندەن و هەموو بەڵگەنامەکانی کۆتاییان پێدێت و ، ئیتر ئەو بەڵگەنامانە دەخوێنرێنەوە کە هێزی لەشکرو پۆستاڵی سەرباز، بەسەر زەوی کوردستان و عێراقەوە دەیاننووسن و پارسەنگێکی تری هێزەکان پەیدا دەبێ و ئەو بەرژەوەندییانەش ڕۆڵی گەورە یاری دەکەن، کە لە کۆنگرەکەدا باس نەکراون.

لەگەڵ ئەوەشدا دەکۆمێنتەکانی کۆنگرەکە لە دوو گۆشەوە شایانی خوێندنەوەی جیدی و ڕەخنەگرانەن:

یەکەم:

سەرنجدانی هەڵوێستی ئێستای ئۆپۆزیسیۆنی عێراق لە کێشەی کوردستان. وەک سەرەتایەک بۆ خوێندنەوەی هەڵوێستی ئایندەی ئەم ئۆپۆزیسیۆنە، کاتێک کە دەبێتە دەسەڵات.

دووەم:

هێزە سیاسییەکانی کوردستان، کە لە ٢٥ ٪ ی پێکهاتەی کۆنگرەکە بوون، لەجیاتی جەختکردنەوەی پرۆژەکانی خۆیان، چەند دەکۆمێنتێکیان لەو کۆنگرەیەدا ئیمزا کردووە، کە لە بایەخی سیاسی پرۆژە ڕاگەیەندراوەکانی خۆیان سەبارەت بە فیدرالیزم و ئایندەی عێراق و کوردستان، کەم دەکاتەوە.

* * *

ئەو هێزو سەربازانەی کە دێنە کوردستان و عێراق ئەگەر تەنیا هی ئەمریکاییەکان و بەریتانێکان بن، گەلی کوردستان و عێراق زیانی گەورەیان بەرناکەوێت. بەڵام ئەگەر ڕێگەی تورکیا بدرێت بێتە باشوور، ئەوا گەلی کورد نەک هەر زیانی گەورەی بەردەکەوێت، ڕەنگە تەواوی دەستکەوتەکانیشی بچنە گیرفانی تورکیاوەو. بەشێکی گرنگی باشووری کوردستانیش لە دەست بدرێت. هەروا هاتنی تورکیا واتا وروژاندنی فۆرمە سستەکانی شەڕی ناوخۆیی و، هێنانی فۆرمێکی دەستکردیش بەناوی "جەبهەی تورکمانی" یەوە بۆ هەڵگیرساندنی مۆدێلێکی تایبەتی و سنوور دیاریکراوی شەڕی ناوخۆیی، کاتەکەیشی لە لایەن تورکیاوە قورمیش دەکرێت و ، لە کوردستانیشدا چەکداری کوردی بە کرێ بۆ دەگیرێت.

ئایا ئەگەر ئەمریکا ئۆپۆزیسیۆنی عێراق پشتگوێ بخات و، کاریگەرترین فاکتەری ئەم "ئۆپۆزیسیۆنە" کە بزاڤی ڕزگاریخوازی کوردستانە کەنار بخات و ، فۆرمێکی نوێی ڕەگەزپەرستێتی تورکیا بەسەر باشووردا بسەپێنێت، کورد هیچی پێدەکرێت؟

هاتنی ئەمریکاو بەریتانیا بۆ گۆڕین یان ڕوخاندنی ڕژێمی عێراق، بەشێک لە سیاسەتی جیهانیی ڕۆژئاوایە، بە ئامانجی فراوانترکردنی بازارە گڵۆبالیزەکراوەکەیانە و ئەم کارەش لە سنووری عێراقدا ڕاناگیرێت. دیارە مەرجە نوێیەکانی جیهانی ئەمرۆش، بەر لەهەر شتێک پێویستییان بە سەقامگیریی سیاسی هەیە. ئەم کارەش وا دەخوازێت کە میکانیزمی حوکمڕانی لە ناوچەکەدا بگۆڕدرێت و فۆرمێکی گونجاوی مافی مرۆڤ و ئازادییە سیاسییەکان پەیرەو بکرێت و ئەو نایەکسانییە وەحشەتناکەی لەنێوان ژن و پیاودا هەیە خاوبکرێتەوەو سیستەمی خوێندنیش لەم وڵاتانە کە توندڕەویی بڵاودەکاتەوەو تاریکپەرستی بەسەردا زاڵە بگۆڕدرێن. ئەم ڕێبازەش ئەمریکاییەکان و بەریتانێکان لە چەندان شوێن و ڕێدا ئاماژەیان پێداوە.١

ئەم گۆڕانکارییانە لەلایەکەوە بە قازانجی بەرژەوەندییە چاوچنۆکێکانی ڕۆژئاوان، بۆ دەستگرتن بەسەر ناوچەکەدا، لەلایەکی ترەوە بەسوودی پرۆسەی سیاسیی و کۆمەڵایەتی و بووژاندنەوەی

ئابووری و پاراستنی مافی مرۆڤن لە ناوچەکەداو دەکرێ وەک سەرەتایەکی نوێی دەورانێکی تر بخوێندرێنەوە.
ئەمەش یەکێکە لە ناکۆکێکانی سەردەمی نوێی جیهان، کە هەندێک جار لە کات و شوێنی دیاریکراودا بەرژەوەندی دەوڵەتانی زۆرداڕو زلهێز لەگەڵ بەرژەوەندی گەلاندا، بۆ ماوەیەکیش بێت یەکدەگرنەوە. ئەو زلهێزانەی کە ڕۆژگارێک خۆیان ئەم فۆڕمە دیکتاتۆرە حوشتر عەقڵ و چڕنوک خوێناویانەیان بەرهەمهێناو دنەی عەقڵکوێریی و شەڕەنگێزی ئەوانیان دەدا، ئەمڕۆ مانەوەیان بۆ ئەوانیش هەزم ناکرێت.
بزاڤی ڕزگاریخوازی کوردستان ، دەبێ بەوپەری چالاکییەوە هەوڵی بەشداریکردن لەو گۆڕانکارییانەدا بدات کە ئایندەی کوردستان و عێراق دیاریدەکەن و، لە هەمان کاتدا بە گومان و هۆشیارییەوە، ڕووداوەکان بخوێنێتەوە، چونکە سەرلەبەری ڕۆژانی ئاینده لە ناوچەکەدا پڕ لە ڕووداوی زانراوو نەزانراو دەبن، کە لە لایەک کوردستان ڕووبەڕووی سامناکترین هەلومەرج دەکەنەوەو، مەترسی لەسەر ئێستاو ئایندەی نەتەوەی کورد پێکدێنن، لە لایەکی ترەوە ئەگەر بزاڤی کورد خوێندنەوەیەکی دروستی بۆ ڕووداوەکان هەبێ و بە یەکگرتوویی بکەوێتە کارکردن، دەکرێ دەستکەوتی گەورە بۆ ئێستای کوردستان و بنەمای مەزن بۆ ئاینده دەستەبەر بکرێت. هەر بۆیە پێویستە بەردەوام جەخت لە بەرژەوەندییەکانی گەلی کوردستان و عێراقی ئایندەی کوردو عەرەب بکرێت و، لە خۆڕا و لە نیەتپاکییەوە متمانە بە ئەمریکا نەکرێ. بەئاشکراش داوا بکرێت کە تورکیا نەیەتە خاکی کوردستان و عێراق.

عێراق .. کۆدی دەستپێکردن!

لە سەردەمی بە جیهانیبوون و باڵادەستی ئەمریکاو ڕۆژئاوادا، ڕەنگە چیتر بەرژەوەندی و سیاسەتی ئەو زلهێزانە، پێویستیان بە پشتگرتنی دەوڵەتی هەرێمایەتی ئینسانخۆری وەکو عێراق و بەرهەمهێنانی "ئوسامە بن لادن و سەدام حسێن" ەکان نەمابێت. هەر بۆیە پێدەچێت چیتر خۆیان هانی بڵاوبوونەوەی توندڕەویی نەدەن و واز لە دروستکردنی فۆڕمە کۆنەکانی حوکمڕانیی لە ناوچەکەدا بهێنن، ئەمەش خاڵێکە تەواوی فۆڕمە سونەتێکانی دەسەڵاتدارێتی لە ناوچەکەدا خستۆتە مەترسییەوەو زەندەقی بردوون.
دەوڵەتانی هاوبیچمی عێراق لە ناوچەکەدا، دەزانن ئەم شاڵاوەی کە بەڕێوەیە ئەگەر بگاتە عێراق، تەواوی ناوچەکە دەگرێتەوەو عێراق تەنیا "کۆدی دەستپێکردن" ەو، ستروکتۆرو فۆرمەکانی دەسەڵات لەو دەقەرەدا لە دۆخی "کرکەوتن" ەوە بە قۆناغی " گۆڕین" دا دەبات.
زۆربەی هەرە زۆری دەوڵەتانی ناوچەکە لە دەورانی دروستبوونیاندا، لە بەر ڕۆشنایی بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا داتاشراون. فۆرمی باوی دەسەڵاتیش لەو دەوڵەتانەدا بۆ پاراستنی ئەو بەرژەوەندییانە دانراون، ئێستاش دەورانێکی تری جیهانی دەستی پێکردووە، کەوا دەخوازێت ئەم ستروکتۆرو فۆڕمانەی دەسەڵات دەستکاریی بکرێن.
چەندان ساڵە گەلانی ئەم وڵاتانەو بزاڤە سیاسییەکانیان، لە کاردان بۆ گۆڕینی فۆڕمی دەسەڵات و بەدیهێنانی لانی کەمی دەستکەوتە سیاسی و کۆمەڵایەتێکانیان، بەڵام ئەم پرۆژانە تێکشکان، چونکە ئەو کاتانە بەرژەوەندێکانی ڕۆژئاوا وایدەخواست کە بەرامبەر بە سیاسەتی وەحشەتناکانەی ئەو دیکتاتۆرانە بێدەنگ بێت و، پشتیوانییش لە تیرۆرو تاوانەکانیان بکات.
بەشێکی تری ئەو هەرەسەش پێوەست بەو قەیرانە فکری و سیاسی و ئەخلاقیەیە کە ناوچەکەی تیا نوقم بووە. ئەم بارودۆخەش کە ئێستا ناوچەکەی پیا تێدەپەڕێت، باجدانی ئەو سیستەمی بیرکردنەوەو ئەو میکانیزمە عەقڵیەیە، کە لە تەواوی ناوچەکەدا حوکمڕانەو، ڕژێمی عێراق

نموونەی هەرە زەقیتی. ئەو عەقڵیەتەی کە پێی وایە: کۆمەڵگە سەربازگەیەو، مرۆڤ گیانلەبەرێکی ئایدیۆلۆژیی و نیشتمانیش بەهەشتێکی خوڕافی.

ئەمریکا بە عەقڵی تورک، کورد دەخوێنێتەوە!!

لە کوردستان و عێراقدا، کورد کاریگەرترین فاکتەرەو، ئەوەی بەو دەکرێ بە هیچ هاوپەیمان و دۆستێکی ئەمریکا ناکرێت. لە هەمان کاتدا سەقامگیری و ئازادی و قەوارەی سیاسی کوردستان لەهەرچ چوارچێوەیەکدا بێت: "دەوڵەتی سەربەخۆ، یان کۆماری فیدراڵ لە عێراقێکی ئیتحادیدا"، دژ بە بەرژەوەندیکانی ڕۆژئاوا نابێت، بەڵکو دەبێتە هۆکارێک بۆ ئارامی و ئاسایش لە ناوچەکەدا.

بەرامبەر بەو خزمەتانەی بە ئەمریکای پێشکەش بکرێت ، ئەمریکا چی بۆ کورد پێیە؟ ئایا خزمەتکردنێکی خۆڕایی دەبێت وەک ئەو کارانەی کورد بە درێژایی مێژوو کردوونی و ئاکامەکانی پاشقولگرتن و فێڵی تربووە، یان ...؟

ئەگەر لە شەڕی دژە تیرۆرو لە گۆڕانکارییەکانی عێراقدا کورد هاوبەشی ئەمریکا بێت ۲، پێویستە هەردوو لا مەرجی گەڵاڵەکراویان بۆ ئەم شەریکایەتییە هەبێت. نەک مەرجەکانی تورکیا پاش بە ئەمریکاییکردنیان بسەپێنرێن. وەک ئەوەی ئێستا تورکەکان و ئەمریکاییەکان ڕۆژانە ڕایدەگەیەنن کە:

کورد بۆی نییە بچێتە ناو شاری کەرکووک و مووسڵ.

ئایا گوتنی ئەم قسەیەو بەم دارشتنە پڕ لە تەوهین و تۆقاندنە، زمانی کۆلۆنیالیزمێکی پڕلە ئەزموونی ڕۆژئاواییە، یان قسەی کۆلۆنیالیزمێکی پاشکۆو دواکەوتووی ڕۆژهەڵاتییە؟ پێویستە ئەم فیکەیەی تورکیا کە بە لێوی ئەمریکا دەکێشرێت، بناسرێتەوە.تەنانەت ئەگەر ئەو قسانەش ڕاست بن کە گوایە ڕێگەی تورکیاش نادرێت بچێتە کەرکووک و مووسڵ، ئەممەش هەر سیناریویەو لە پشت پەردەوە ڕێکخراوەو نابێ ئەوە لە بیر بکرێت کە دارێژەری بیرۆکەی " کورد نەچێتە کەرکووک و مووسڵ" و ئەو چیرۆکانەش کە لەم ڕووەوە شانۆرێژکراون، بەرهەمی موخابەراتیی دەوڵەتی تورکیایە!

گڵۆبالیزەکردنی باشووری کوردستان و عێراق و بوونیان بە بەشێک لەو بازارە، گەلێک گرنگە، چونکە هەرچ لایەنێک بەرژەوەندی لە کوردستان و عێراقدا هەبێت، ناکرێت هۆکاری کوردی فەرامۆش بکات. ئەمریکاش پێویستە چیتر بە عەقڵییەتی شەڕی سارد نەڕوانێتە کێشەی کوردستان و "بەعەقڵی تورک" کێشەی کورد نەخوێنێتەوە.

ئەگینا "کورد نابێ بچێتە کەرکووک" کە ستراتیژیترین و گرنگترین شاری کوردستانە، یانی چی؟

کام کورد؟

یەکەم:

خۆ تائێستاش ڕێژەیەکی بەرچاوی کورد لە شاری کەرکووکدا هەن. ئەی ئەوانە چبکەن، ئەوانیش دەردەکرێن؟

دووەم:

ئەو دەیان هەزار خێزانەی کە دەوڵەتی عێراق لە کەرکووک وەدەریناون و ئێستا لە بەشە ئازادکراوەکاندا دەژین؟

سێیەم:

ئەو هەزاران پێشمەرگە کەرکووکییانەی کە چەندان ساڵە چەکیان بۆ ڕزگاریی وڵات و شارەکەیان لە شانداوە. باشە ئەو کوردانە کێن کە نابێ بچنە کەرکووکەوە؟

www.kurdistannet.org 21-2-2003

ئەم بڕیارەی ئەمریکا بڕیاری دەوڵەتی تورکیایەو، نەخشەیەکە دەیەوێت تەعریب کردنی شاری کەرکووک بکاتە ئەمری واقیع و لە سەرەتادا گەر بۆی کرا "فێس" یان " شەپقە" یەکی سیاسی بەسەر کەرکووکدا داسەپێنێت، ئەگەر ئەمەش نەکرا، گرنگ ئەوەیە کوردە دەرکراوەکان نەگەڕێنەوە کەرکووک و، "عەرەبەکانی تەعریب" بمێننەوەو، لە ڕووی ئیداری و سیاسییەوە کەرکووک بە دەست کوردەوە نەبێت.

کەرکووک = ڕاگوێزان، تەعریب و ئەنفال !!

ڕاگوێزان و تەعریب و ئەنفال پرۆسەیەکی کاملّی جینوسایدی دەوڵەتی عێراق بوون بۆ کوشتاری بە کۆمەڵ و تەعریبکردنی گەلی کورد و شوشتنەوەی شارو دەڤەرە ستراتیژییەکانی باشوور.
تەعریب و ئەنفال لە سەرانسەری باشووردا ئەنجامدراون، بەڵام قورسایی و قوڵیی ئەم پرۆسانە لە کەرکووکدا کاریگەرتر وەگەڕخران.
پێویستە بە ئەمریکاو لایەنە پێوەستەکان بگوترێ، کە هەر نکولیکردنێک لە کوردستانیبوونی کەرکووک بەلای کوردەوە شەرعیەتدانە بە ڕاگوێزان و تەعریب و ئەنفال و شەڕی جینۆساید.
هەروا مانگرتنێکی مەدەنییانەی سەرانسەریی ڕێک بخرێ، بۆ ڕەتکردنەوەی هاتنی لەشکری تورکیا و، جیاوازێکانی نێوان لەشکری ئەمریکاو تورکیاش بە ڕوونی ڕابگەیەندرێت.
گرنگ ئەوەیە مافی دەستتێوەردان لە کاروباری کوردستان و عێراق بە تورکیا نەدرێت.

کوردستان لەعێراقدا لایەنە نەک بەش

گەر سەرنجی مێژوو بدەین، دەبینین لەوەرچەرخانە سامناکەکاندا کورد هەمیشە خۆشباوەڕ بووەو، لە ئەزمونی تاڵی خۆیەوە فێر نەبووە. گەلێک جار بە دەستی خۆی هەلی گونجاوی لە بارچواندووەو، زۆرجاریش خاترجەمانە ڕووداوەکانی خوێندۆتەوە. هەر ئەمەش وای لێکردووە فکر بە یەقین بسپێرێ.
خوێندنەوەی دەکۆمێنتەکانی کۆنگرەی لەندەن، ئەوەمان بۆ دەردەخات کە بزاڤی ڕزگاریخوازیی باشوور، خوێندنەوەیەکی ڕوونی بۆ ئەو فیدرالیزمە پێ نییە کە دە ساڵ لەمەوبەر لە پەرلەماندا بڕیاردراوە.
ئەم بزاڤە بەردەوام لە ناکۆکییەکی فکری و سیاسیدا دەژی و بە ڕاشکاوەیی خۆی پێناسە ناکات.
ئایا ئەم بزاڤە، هێزێکی بەرهەڵستکاری عێراقییە؟ یان بزاڤی سیاسی گەل و وڵاتێکە کە کێشەی نیشتمانی و مافی بڕیاردانی چارەنووسی هەیە؟
ئەگەر ئەوەش لەبەرچاوبگیرێت، کە ئەم بزاڤە ئەمڕۆ فیدرالیزمی کردۆتە چاری ئەم قۆناغەی دۆزی باشووری کوردستان و بەرنامەی دەوڵەتی سەربەخۆی نەخستۆتە ڕوو. دەبێ بپرسرێ:
داخوا ئەم بزاڤە تەنیا ئۆپۆزیسیۆنی ڕژێمی ئێستای بەغدایە؟ یان ئۆپۆزیسیۆنی ستروکتۆری دەوڵەتی عێراقەو، دەخوازێت ئەم دەوڵەتە لەسەر بنچینەی مافی بڕیاردانی چارەنووسی هەردوو گەل و، پێکهێنانی دەوڵەتێکی ئارەزوومەندانەی ئیتحادیی، بنیات بنرێتەوە.
لەم کۆنگرەیەدا هەرچی فایلی چارەنووسسازی کێشەی کوردستان هەیە، ماوەتەوە بۆ دوای ڕوخاندنی ڕژێم. لەناو گروپە بەشداربووە عێراقییەکاندا بۆچوونی جیاجیا هەیە. بەڵام بەشێکی زۆریان لە دوو خاڵدا یەکن، لەلایەکەوە جەخت لە فیدرالیزمی ئیداری دەکەن، کە ئەمەش بۆ لەبارچواندنی ئەو فیدرالیزمە سیاسی و نیشتمانییەیە کە پەرلەمانی کوردستان بڕیاریداوە. لە

لایەکی ترەوە ئەم فیدرالیزمە ئیدارییەشیان بۆ پاش ڕوخاندنی ڕژێم دواخستووە، تا لەناو گەلی عێراقدا ڕاپرسیی بۆ بکرێت. ئەمەش دەقاودەق لەگەڵ خواستەکانی دەوڵەتی تورکیادا دێتەوە. تورکەکان دژی هەر چارێکی کێشەی کوردن، کوردستان وەک قەوارەو یەکەیەکی سیاسی بناسێت.
گەلی عەرەب لە عێراق مافی خۆبەتی لە هەرێمەکەی خۆیدا لەسەر هەر چەشنە سیستەمێکی ئیداری، شارەوانیی و ویلایەتیی، ریفراندۆم سازبکات.
هەڵوێستی زۆربەی بەشداربوانی کۆنگرەکەی لەندەن و ئەوانەی دەرەوەی کۆنگرەکەش بە ئیسلامی و نەتەوەپەرستی عەرەب و "لیبرالیست"ەکانەوە، ئەوە دەردەخەن کە ئەم هێزانە هێشتا ناتوانن یان ناخوازن واز لەو عەقڵیەتە بێنن، کە ئەنفال و شەڕی جینۆسایدی بەرهەمهێناو، دان بەوەدا نانێن، کە کورد هەر پرۆژەیەکی هەبێت "دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ، یان فیدرالیزم":
یەکەم کێشەیەکی سیاسییە، نەک ئیداریی.
دووەم پێویستە لە کوردستاندا ڕاپرسیی بۆ بکرێت، نەک لە ناوچە عەرەبنشینەکانی عێراقدا.
ڕاستە فیدرالیزم دوو لایەنەیەو دەبێ هەردوو لایەنەکە بۆ ئیمزاکردنی پرۆتۆکۆڵی ئەم پێوەندییە ئامادەییان هەبێت و پێکرا مۆری بکەن. ئەوەش ڕاستە کورد فیدرالیزم بخوازێت یان دەوڵەتی سەربەخۆ، دەبێ لەگەڵ گەلی عەرەبی عێراقدا دانووستاندن بکات و بە ئاکام بگەن.
بەڵام ئێستا قسە لەسەر ئیمزاکردنی پرۆتۆکۆڵەکە نییە، چونکە گەلی عەرەبی عێراق ئەو نوێنەرە شەرعییەی نییە، کاتی ئەم قسەیە هاتبێت.
بەڵکو ئەمڕۆ قسە لەسەر هەڵوێستی ئەو هێزە سیاسییە عێراقییانەیە کە خۆیان وەک ئاڵترناتیڤی حوکمی ئایندە دەخەنەڕوو. داخوا ئەم هێزانە دان بەو فیدرالیزمە سیاسییەدا دەنێن و پشتیوانی دەکەن. ئەی ئەگەر لە عێراقی ئایندەدا حوکمڕان بن پەسندی دەکەن؟ بۆچی بەشێک لەم هێزانە خۆیان لەم هەڵوێستگرتنە دەدزنەوەو بە بیانووی تاریک بۆ پاش ڕووخاندنی ڕژێمی عێراق دوای دەخەن؟
چونکە هەر ڕەتکردنەوەیەکی فیدرالیزمی ڕاگەیەندراوی پەرلەمانی کوردستان، لە لایەن ئۆپۆزیسیۆنی "عەرەبی" ئێستای عێراقەوە، یان لە لایەن فراکسیۆنی ناوەڕاست و خوارووی پەرلەمانی ئایندەی عێراقەوە، ئەو مافە بە پەرلەمانی کوردستان دەدات، کە واز لە یەکگرتنەوە لەگەڵ عێراقدا بێنێت و پرۆژەی فیدرالیزم بە پرۆژەی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان بگۆڕێت.

لێرەدا قسە لەسەر پێوەندی فیدرالی و یەکسانی سیاسی و ئابووری و یاسایی نێوان ئەو دوو گەلەیە کە لە عێراق و کوردستانداو لەسەر خاکی مێژوویی خۆیان دەژین. سەبارەت بە کەمایەتییەکانیش کە هەم لە کوردستان و هەم لە عێراقدا هەن. لەهەرچ ریفراندۆمێک لە عێراق یان لە کوردستاندا بکرێت. ئەوان وەک هاووڵاتی حەقی یاساییان هەیە و دەبێ بەوپەڕی ئازادییەوە هەڵسوکەوتی ئەو حەقە بکەن و، دەنگی خۆیان بدەن و بەشداری لە نەخشی سیاسی وڵاتی کوردستان و عێراقدا بکەن. هەروا لە هەردوو هەرێمەکەشدا بە پێی قەوارەی دانیشتوانیان لە بەڕێوەبەرایەتی ئیداری و سیاسیدا بەشداربن و، مافە ڕۆشنبیرییەکانیشیان بە دەستوور بۆ دابینبکرێت، هەموو ئەو بڕیارو یاسایانەش هەڵوەشێنرێنەوە، کە ڕۆڵی ئەم کەمایەتیانەیان کەنار خستووە.

ئێستا خەڵکان و گرووپێک پەیدا بوون، کە بەشێکیان لە مۆدێلە تازەکانی دوای ڕاپەڕین و پاش

ساڵی ۲۰۰۰ ی ئۆپۆزیسیۆنن، ئەمانە پێیان وایە سەدام حسێن و تاقمەکەی دەرهەق بە کورد "میهرەبان بوون. بە ناوهێنانی ئەنفال و جینۆسایدو بە بیستنی ناوی کوردستان، کۆنترۆڵی خۆیان لە دەستدەدەن و، بە "بوێری" یەکی پڕ لە وەقاحەتەوە، دەڵێن باشووری کوردستان وڵاتی کوردان نییەو، ئەوە "شمال العراق"ە و بەقەولی ئەوان کوردان "تکرید" یان کردووە۳.

* * *

ریسواکردنی ئەنفال و کیمیابارانکردنی هەڵەبجەو ڕاگوێزان و، جەختکردنەوە لە گەڕاندنەوەی ئاوارەکان بۆ شوێن و ڕێی خۆیان کە لە بەیاننامە سیاسییەکەی کۆنگرەی لەندەندا هاتوون، کاری باش و تێڕوانینی پۆزەتیڤن. بەڵام ئەمانە هیچیان ماف و چاری سیاسی نین بۆ کێشەی ڕزگاریخوازیی کوردستان.
ڕاستە لە چەند شوێنێکی بەیاننامەکەدا ئاماژە بە فیدرالیزم دراوە:

[* العراق دوله ديمقراطيه برلمانيه تعدديه فيدراليه (لكل العراق).
* .... وتبنى المجلس الوطنى الكردستانى العراق مشروعا فيدراليا متكاملا فى جلسته بتاريخ ۷ تشرين الثانى ۲۰۰۲ عبر الموتمر عن احترامه لشعب كردستان وارادته الحره فى اختيار الصيغه المناسبه للشراكه مع ابناء الوطن الواحد.
* توقف الموتمر عند تجارب النظام الفيدرالى واعتبره يمثل صيغه مناسبه لحكم العراق ينبغى الاسناد اليها كاساس لحل المشكله الكرديه.....]

لە دارشتنی بەیاننامەی سیاسی کۆنگرەکەدا، ململانێییەکی زۆر دەبینرێ، کە عەقڵییەتێکی خۆبەخاوەن ئیمتیاز زان و فێڵباز هەڵیدەسوڕێنێت و لە ڕێگەی گەمەکردن بە وشەوە، هەوڵی بەتاڵکردنەوەی ناوەڕۆکی کێشەی سیاسی کوردستانی داوە.
لە هەرکوێدا لە باری سیاسییەوە پێویست بووە بنووسرێت "اقر" یان "اعترف" نووسراوە "احترم" یان "يراعى" ..هتد.
لەو شوێنەدا کە پێویستە بنووسرێت" للشراكه مع الاقليم الاخر" یان "مع الدوله العراقيه" یان "مع الشعب العراقى" ... هتد. نووسراوە: .... "للشراكه مع ابناء الوطن الواحد".
لە زۆربەی برگەکانی ئەم گەمە سیاسییەدا " وازی بە وشە" کراوە.

* * *

سیاسییەکانی کورد پێیان وایە فیدرالیزم لە داخوازییەکی کوردییەوە بۆتە داخوازییەکی عێراقی و ئەمەش بە سەرکەوتن بۆ خۆیان ناوزەد دەکەن.
بەڵام بایاننامەی کۆنگرەکە دروست پێچەوانەی ئەو سەرکەوتنە پیشاندەدات.
ئەگەر سبەی ۸۰٪ ی دانیشتوانی عێراق دەنگ بۆ ئەو فیدرالیزمە بدەن کە لە بەیاننامەکەدا هاتووە و لە سەرانسەری عێراقیشدا بخرێتە پیادەکردن بۆ کورد هیچ مانایەکی ڕزگاریخوازی و نیشتمانی ناگرێتە خۆی. چونکە ئەو تایبەتمەندییە سیاسی و جوگرافی و نیشتمانییە نادات بە کوردستان کە یەکەیەکی سیاسی پێک بێنێت و، دەوڵەتێکی نوێ لەسەر بنەمای دوو هەرێمی کوردستان و عەرەبستان لە عێراقدا بنیات بنێت.
ئەمڕۆ بە گشتی سێ بۆچونی جیاواز لەمەڕ پراکتیزەکردنی فیدرالیزم لە عێراقدا هەیە:

یەکەم :
فیدرالیزمی ئیداری، ئەم ڕایە لە ژێر ناوی جۆربەجۆردا خۆی دەخاتە ڕوو، بەڵام لە بنەڕەتدا

www.kurdistannet.org 21-2-2003

هەڵگرانی ئەم بیرۆکەیە هەر گروپێک بن، ناخوازن دەستکاریی ستروکتۆری دەوڵەتی عێراق بکرێت و ئامادەش نین دان بە ناوەڕۆکی سیاسی کێشەی کوردستان بنێن.

دووەم:

گۆڕینی عێراق بۆ دەوڵەتێکی ئیتحادی کە لە دوو دەسەڵاتی فیدراڵی لە هەرێمی کوردستان و هەرێمی خواروو ناوەڕاستی عێراقدا پێک بێت. ئەم فیدرالیزمە چاوی لەوەیە یەکسانیی دەستووری و یاسای و ئابووری و سیاسی لە نێوان هەردوو هەرێمەکەدا بێتە دی، کە بکارێت کۆتایی بە ئەزموونی زۆردارانەی هەشتا ساڵی ڕابردوو بێنێت.

سێیەم:

کردنی عێراق بە سێ هەرێمی فیدراڵی. " هەرێمی عەرەبیی شیعەنشین، هەرێمی عەرەبیی سووننی نشین و، هەرێمی کوردستان".

گەلی کوردستان پێویستە پێ لەسەر فیدرالیزمی سیاسی داگرێت، کە پراکتیزەکردنێکی نیوەچڵی مافی بڕیاردانی چارەنووسە لە هەلومەرجێکی دیاریکراودا. بەڵام ئەوەی کە عێراقی عەرەبی وەک یەک هەرێم بمێنێتەوە یان ببێتە دوو هەرێم لە دەوڵەتە ئیتحادییەکەدا، ئەمە کارێکە دەبێت گەلی عێراق خۆی لە هەرێمە عەرەبییەکەدا ڕیفراندۆمی لەسەر بکا و ئازادبێ لەوەی چ فۆرمێک بڕیار بدات.

ئەو فیدرالیزمە ئیدارییەی کە داوا دەکرێت، لە باری سیاسییەوە بۆ گەلی کوردستان هێندەی ڕێککەوتننامەکەی ١١-٣-١٩٧٠ ش بە بایەخ نییە. کە ٣٢ ساڵ پێش ئێستا لەلایەن شۆڤینیترین لاباڵی فکری قەومیی عەرەبییەوە دانی پێدانراوە. لەو ڕێککەوتننامەیەدا دەوڵەتی عێراق بە ڕەسمیی دان بە جوداهەڵکەوتوویی نەتەوەیی و نیشتمانیی کوردستاندا دەنێت و، وەک یەکەیەکی سیاسی تەماشای دەکات.

"لیبرالیست"ە عێراقییەکانی هەزارەی سێیەم، پێ لەسەر فیدرالیزمی ئیداری دادەگرن و، فیدرالیزمی داواکراو لە لایەن پەرلەمانی کوردستانەوە بە فیدرالیزمێکی "ئەبستراکتی قەومی" تەئویل دەکەن و باسی کەمایەتییەکانی کوردستان بە قازانجی فیدرالی ئیداری، گەورە دەکەنەوەو لەم ڕووەوە زیادەڕۆییەکی بە ئەنقەست پیادەکەن٤.

ئەم "لیبرالیست" انە لە بیری خۆیان بردۆتەوە کە تەنانەت ئەو ئۆتۆنۆمییەی لە ١٩٧٠- ١٩٧٤ لە نێوان دەوڵەتی عێراق و شۆڕشی ئەیلوولدا گفتوگۆی لەسەر دەکراو، ئۆتۆنۆمییە کارتۆنییەکەی ساڵانی ١٩٧٤-١٩٩١ یش هەر بە ناوی ئۆتۆنۆمی کوردستانەوە بوون و لە ئەنجومەنە ساختەکانی " تەشریعی و تەنفیزیشدا " کەمایەتییەکانی کوردستان بە " عەرەب و تورکمان و کلدو ئاشوور " ەوە نوێنەریان هەبووە. گەلی کوردستان داوای هەر مافێکی کردبێت یان بکات " دەوڵەتی سەربەخۆ، فیدرالی، ئۆتۆنۆمی" داوای مافێکی سیاسی نیشتمانی بووەو کێشەی خاک و مرۆڤی باسکردووە.

ئەم "لیبرالیست"انە سەرنجی ئەوە نادەن، کە لەباری مێژوویی و جوگرافی و سیاسیشەوە ئەو کەمایەتییانە *، لە لایەکەوە بەشێکن لە گەلی کوردستان، لە لایەکی ترەوە فاکتەرو بیانووی دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ، یان پێکهێنانی قەوارەی فیدراڵییان" نییە. سەرجەم کەمایەتییەکانی کوردستان بە عەرەبیشەوە لە ٢٠ ٪ ی دانیشتوانی کوردستان پێک نایەنن. لە کاتێکدا گەلی کورد زیاتر لە ٨٠ ٪ ی دانیشتوانی کوردستان پێک دێنێت، کەچی چەندان دەوڵەتی عەرەبی هەن، ڕێژەی دانیشتوانی عەرەب تیایاندا، ئەو قورساییە پێک ناهێنن، کە کورد لە کوردستاندا هەیەتی.

ئەو فیدرالیزمە ئیدارییەی داوا دەكرێت، كوردستان دەكاتەوە بە چوار پارێزگاو تێكەڵ بە ١٤ پارێزگاكەی عێراقی دەكاتەوەو، شەخسییەتە یاسایی و سیاسیی و نیشتمانییەكەی لێ زەوتدەكات.
پێ دەچێت لەناو بزاڤی كوردستانیشدا، خولیایەكی "لیبرالیزم = عیراقچی" لە بیچمی "لیبرالیزمە = عەرەبییە عێراقییەكە" هەبێت، كە ڕەنگە دوای نەمانی ڕژێمی ئێستای بەغداد دەركەوێت و مل بە فیدرالیزمی ئیداریی بدات.

كەركووك و تەعریب

لەتەواوی بەیاننامەكەدا بۆ یەك جاریش وشەی "تعریب" بەكارنەهێنراوە. بێگومان ئەم چاوپۆشینە، یان بە ڕەزامەندیی وەفدی كوردان بووە، یان بەسەریدا سەپێندراوە. ئەگینا هەزاران كیلۆمیتری چوارگۆشەی كوردستان و دەیان هەزار دانیشتوانەكەی تەعریبكراون و دەیان یاساو بڕیاری دەوڵەتی عێراق بۆ ئەنجامدانی ئەم پرۆژەیە تەرخانكراون كە دوایەمینیان یاسای "تصحیح القومیه" یە. بۆ دەبێ باسی نەكرابێت؟
لە بڕگەی نۆیەمی بەیاننامە سیاسییەكدا بەم چەشنە باسی كەركووك و شارە تەعریبكراوەكانی تری كوردستان كراوە:

"…. وما جری من تغییر فی الواقع القومی لمناطق كركوك وخانقین وسنجار والشیخان وزمار ومندلی وغیرها …."

سەرنج بدەن!
باشە ئەمانە مناطقن؟ یان چەند شاروشارۆچكەیەكی كوردستانن؟
بۆچی جگە لە كوردستان لە هیچ ناوچەیەكی تری عێراقدا واقیعی نەتەوەیی شێوێندراوە!!
ئەی ئەو "الواقع القومی" یە ناوی چییە كە گۆڕێندراوە؟ ئەی دەبێ "الواقع القومی" یە تازەكە چ ناسنامەیەكی هەبێ؟ بۆ ناو نابرێت؟
ئەمجار لە هەمان بڕگەدا دەڵێت :
" ب – اعاده الوافدین الذین جلبتهم السلطه لاسكانهم فی المناطق المشار الیها اعلاه الی اماكنهم السابقه"
بڕوانە لێرەدا هەم زەرورەتی زمان هەم زەرورەتی داڕشتن هەم زەرورەتی سیاسیی وادەخوازێت بنووسرێت [اعاده الوافدین الذین جلبتهم السلطه لاسكانهم فی كردستان]. كەچی بۆ ئەوەی ئەمانیش درێژە بە ئینكاركردنی كوردستانییەتی ئەو بەشانە بدەن. لە شوێنی كوردستانەكە ئەم ڕستە ناشیرین و پڕ لە گەمەبازییە بەكاردەهێنرێت[المناطق المشار الیها اعلاه].

"الوافدین" ناوی ڕەسمیی ئەو عەرەبانەیە كە ڕژێم بۆ تەعریب و جێنشینبوون بۆ كوردستانی هێناون. لە ڕاستیدا ئەمانە "الوافدین" نین بە مانای وشەیەكی زمانەوانی بێوەی. ئاخر "الوافدین" واتە هاوردەكان. باشە ئەمانە پزیشكن بۆ نەخۆشخانە هێنرابن. ئەندازیارن بۆ پرۆژەی كشتوكاڵی و پیشەسازی هێنرابن. ئەو خێزان و خێڵانەی بۆ كوردستان هێنراون و لە شوێن و ڕێی هاووڵاتیانی كورددا نیشتەجێكراون، ئەوانە "الوافدین" نین، بەڵكو "عەرەبی تەعریبن"و بە ئامانجێكی ڕەگەزپەرستانەی سیاسی بۆ [نیشتەجێكردن – استیطان] هێنراون.
پرۆژەی تەعریب و تەهجیر تەواوكەری پرۆژە عەسكەرییەكانی شەڕی جینۆسایدبوون لە

کوردستاندا. ئەم تاوانانە دەبێ بە ناوی خۆیانەوە ناوببرێن.
هەوڵدان بۆ ماکیاجکردن و بە "حیجاب " پۆشینی دزێوکارییەکانی دەوڵەتی عێراق، خزمەت بە ئایندەی هاوبەش و یەکسانیی سیاسی نێوان گەلی کوردو عەرەب ناکات. بە پێچەوانەوە هەر بچووکردنەوەیەکی تاوانەکانی دەوڵەتی عێراق لە کوردستان یان لە عێراقدا، دەبێتە زەمینە بۆ گلدانەوەو خۆشاردنەوەی فکری ڕەگەزپەرستی و عەقڵییەتی ئینسانخۆری دەوڵەتی عێراق و، شاردنەوەیان بۆ دەورانێکی تر.

* * *

کێشەی باشووری کوردستان لەگەڵ دەوڵەتی عێراقدا ، لەو ڕۆژەوە سەریهەڵداوە، کە بەعێراقەوە لکێندراو، مافی دەوڵەت دامەزراندنی لێزەوتکرا.
ئینگلیزو هاوکارەکانی ستروکتۆری دەوڵەتی عێراقیان بە سەر دوو بنەماوە هەڵچنی:
- تایفەگەری
- ڕەگەزپەرستی
لەم دوو بنەمایەشەوە فۆرمێکی تایبەتیان بۆ دەسەڵات و حوکمڕانی داهێنا.
یەکێک لە کێشە سیاسییە بنچینەییەکانی عێراق ئەوە بووە، کە هەمیشە قسە لەسەر فۆڕمی دەسەڵات و حوکمڕانی کراوە، نەک لەمەڕ بنیاتی دەوڵەتەکەو، ڕاستکردنەوەی ئەو هەڵەیەی لە دروستکردنیدا کراوە. ئەم هەڵەو سەقەتکارییانە بەچەشنێک شاردراونەتەوە کە باسکردنیان لەفکرو سیاسەتدا، قەدەغەکراون. ئێستاش خولیاو مەیلی ئەوتۆ لە ئارادان کە دەیانەوێت، ئەو ناوچانەی فکرو عەقڵ کە لە ٨٠ ساڵی ڕابردوودا "محرم" کرابوون، هەر بە قەدەغەکراوەیی بمێننەوە.
هەر قسەکردنێک بۆ دوارۆژێکی باشتر بۆ هەردوو گەلی عەرەب و کورد و هەموو کەمایەتییە نەتەوەیی و ئایینییەکان لە عێراقی ئایندەدا، وا پێویست دەکات ڕاستییەکان وەک خۆیان باسبکرێن.
عێراق تەنیا دەوڵەتێکی فرەنەتەوەو فرەئایین نییەو بەس، بەڵکو دەوڵەتێکی فرە نیشتمانیشەو لە دوو هەرێم پێکدێت:
- هەرێمی عەرەبنشینی عێراق بە زۆرینەی عەرەبەوە.
- هەرێمی کوردستان بە زۆرینەی کوردەوە.
لەهەردوو هەرێمەکەشدا ژمارەیەک کەمایەتی دەژین، هەروا لە هەرێمە عەرەبییەکەدا کەمایەتییەکی کوردو لە هەرێمی کوردستانیشدا کەمایەتییەکی عەرەب هەن.
هەردوو هەرێمە عەرەبی و کوردستانییەکە، بیانووی یاسایی و مێژوویی و جوگرافییان هەیە، کە بتوانن بۆ هەڵسوکەوتکردنی مافی بڕیاردانی چارەنووس و جیابوونەوە پشتی پێببەستن. گەلی کوردستان پشت بەم بنەمایانە دەبەستێت کاتێک کە داوا دەکات دەوڵەتی عێراق ببێتە دەوڵەتێکی عەرەبی کوردی.
ستروکتۆری دەوڵەتی عێراق هەر لە سەرەتاوە بە زۆرداریی لەسەر بنەمای یەک ڕەگەزو یەکزمان دامەزراو، دەسەڵاتە سیاسییەکەشی درایە دەست کەمایەتییەکی عەرەبی سوننە مەزهەبەوە.
لە سەرەتای سییەکانی سەدەی پێشووەوە کە کۆتایی بە حوکمی ماندات لە عێراقدا هات و ئەم دەوڵەتە لە "کۆمەڵەی گەلان" دا بوو بە ئەندام. ئیتر هەرێمە عەرەبییەکە ئەرکەکانی قۆناغی ڕزگاریخوازیی نیشتمانی تەواو کردو کێشەکانی عێراقی عەرەبی مۆرکێکی تریان گرت.
بەڵام هەرێمی کوردستان کێشە ڕزگاریخوازییەکەی لە فۆرم و چەشنی تردا بەردەوام بوو.
بەم پێیە کێشەی باشووری کوردستان، بەشێک نییە لە کێشەکانی هەرێمە عەرەبییەکەی عێراق،

بەڵکو لەگەڵ ئەودا تەرەفە. تەنیا ئەو کاتە کوردستان لە "تەرەف" ەوە دەبێتە "بەش" لە عێراق، کە هەردوو تەرەفەکە لە باری دەستووریی و یاساییەوە عێراقێکی نوێی ئیتحادی دامەزرێنن.

٨٠ ساڵە ئەم کێشەیە بەردەوامەو گەلی کورد و کوردستانەکەی ، بە گەلی عەرەب و بە هەرێمە عەرەبییەکەی عێراق دەڵێن، ئێمە بەش نیین لە ئێوە، ئێمە وەک ئێوەین و دەمانەوێت لە هاوشانی ئێوەدا بین.

٨٠ ساڵە ململانێکانی نێوان دەوڵەتی عێراق و بزووتنەوەی رزگاریخوازیی نیشتمانیی کوردستان، ئەم راستییە رەنگ پێدەدەنەوە. بەڵام تائێستا فکرو سیاسەت و عەقڵیەتی دەزگا سیاسییەکانی عێراق و کوردستان بە (بەتایبەتی بەشە عەرەبییە عێراقییەکە) بەراشکاوەیی نایەنە سەر کرۆکی کێشەکە.

هەر بۆیە پێم وایە هێزە سیاسییە کوردستانییەکان تەنیا ئۆپۆزیسیۆنی رژێمی سیاسی نین لە عێراقداو بەشیش نین لە ئۆپۆزیسیۆنی عێراق. بەڵکو بزاڤێکی رزگاریخوازی نیشتمانین و لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی عێراقدا تەرەفن و دەبێ بە بەرنامەو داخوازییە رزگاریخوازییەکانییانەوە بچنە هەرچ دیالۆگ و چالاکییەکی عێراقییەوە. هێزە سیاسییەکانی کوردستان و ئۆپۆزیسیۆنی عێراقیش دەبێ کار بۆ ئەوە بکەن کە کوردستان لە تەرەفێکی پەراوێزکراوی ستروکتۆری دەوڵەتی عێراقەوە ببێتە تەرەفێکی چالاک و دانپیانراوی ئەم بنیاتە دەوڵەتییە. لە باری سیاسی و دەستوورییەوە وەک تەرەفێکی هاوبەش و یەکسان لەگەڵ تەرەفە عەرەبییەکەدا دانی پیا بنرێت و پێناسەی رەسمیی ئەم دەوڵەتەش ببێتە دەوڵەتێکی (عەرەبی - کوردیی).

لە ساڵی ١٩٩٢ەوە گەلی کوردستان لە رێگەی پەرلەمانەکەیەوە، لە جیاتی دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ، پێکهێنانی دەوڵەتی ئیتحادیی لەگەڵ گەلی عەرەبدا کردۆتە ئامانجی سیاسی خۆی.

ئەم داخوازییە، داخوازییەکی سیاسی و نەتەوەیی و نیشتمانیی و هەڵسوکەوتێکی نوقسانی مافی بریاردانی چارەنووسە لە هەلومەرجێکی دیاریکراودا،

دوای ٧٠ ساڵی داگیرکردن و ئیغتساب، بۆ یەکەمین جار گەلی کوردستان لە ساڵی ١٩٩٢ دا لە رێگەی پەرلەمانەکەیەوە، داوای گۆرینی ئەم پێوەندییە زۆرداربیە داسەپاوە دەکات بە پێوەندییەکی ئارەزوومەندانەی فیدراڵی، لە نێوان هەردوو هەرێمەکەدا.

ئەگەر پێوەندی نێوان دەوڵەتی عێراق و باشووری کوردستان بە نموونەی ژن ومێردایەتی بشوبهێنین، پێوەندییەکە ٨٠ ساڵە بە بێ "عقد" و مارە برین، بەسەر گەلی کوردستاندا سەپێندراوە.

ئەمرۆ گەلی کوردستان داوای "عقد" و مارەبرینێکی دەستووری و یاسایی دەکات، کە لە لایەکەوە یەکسانییەکی سیاسی لە نێوان هەردوو هەرێمەکەدا برەخسێنێت، لە لایەکی ترەوە لە چوارچێوەی دەوڵەتە ئیتحادییەکەدا سەروەری نیشتمانیی لە تەواوی خاکی باشووردا بۆ گەلی کوردستان دابین بکات.

کەچی بەشێکی زۆری ئۆپۆزیسیۆنی عێراقی وەک بلێی نەزانن کورستان چۆن بە دەوڵەتی عێراقەوە لکێندراوەو، نەشزانن لە ماوەی ٨٠ ساڵی رابردوودا ئەم دەوڵەتە چی بەسەر کوردستاندا هێناوە، ئەم پرۆژەیەی گەلی کورد رەتدەکەنەوەو داوای گەرانەوە بۆ پێوەندییە کۆنەکە دەکەن. لەژێر کۆمەڵێک دروشم و دەستەواژەی ئاڵۆزو تاریکدا، خۆیان لە ناوەرۆکە سیاسییەکەی دۆزی کوردستان دەدزنەوەو، نایانەوێت توخنی مۆدێلە بەریتانییەکەی ستروکتۆری دەوڵەتی عێراق بکەون، کە هەر سێ کێشە سەرەکییەکەی عێراق لەوێرا سەریان هەڵداوە:

- کێشەی باشووری کوردستان.

– کێشەی شیعە.
– کێشەی حوکمڕانی و میکانیزمی دەسەڵات.
تەنیا بە گرتنەبەری چاری ئەم سێ کێشە سەرەکییە دەکرێ باسی دەروازەیەکی نوێ بۆ عێراق بکرێت.
هەر خۆ دزینەوەیەک لە چاری سیاسی و نیشتمانیی پرسی کوردستان و، هەر نکوولییەک لەوەی کە کوردستان یەکەیەکی سیاسی و مێژوویی و نیشتمانییە، پێداگرتنە لەسەر مانەوەو پاراستنی ستروکتۆری ستەمکارانەی دەوڵەتی عێراق و، عێراق بەرەو تاریکی دەبات و باشووری کوردستان دەخاتە پەراوێزەوە.
چاری سیاسییانەی کێشەی نیشتمانیی کوردستان، نەک هەر گۆڕینی عێراق بۆ دەوڵەتێکی ئیتحادیی و دەستووریی و بۆ پەرینەوە بەرەو کۆمەڵگەی مەدەنیی مسۆگەر دەکات و، مافی کەمایەتی تورکمان و کلدو ئاشوورو ئەرمەن، هەروا مافی ئایین و ئایینزاکانیش دەپارێزێت بە مەسیحیەت و ئیزدی و مەندائی و جوولەکەوە بەڵکو پردێکە ڕووەو ئایندەیەک کە گۆڕان دەخاتە ناوچەکەشەوە.

* * *

دەوڵەت دینی بۆ چییە ؟

ئەم کۆنگرەیە بە دەکۆمێنتەکانیشیەوە، لەگەڵ ئەوەشداله زۆر ڕووەوە چالاکییەکی پێویست بوو. بەڵام لایەنە نێگەتیڤەکانی زۆر زەق و ترسناکن.
بۆ نموونە لە برگەی سێیەمی بەیاننامە سیاسییەکەی کۆنگرەدا ئایین بۆ دەوڵەت دیاریکراوە، کە ئەمە خۆی لە خۆیدا دنیایەکە جیا لە دنیای دەستووردانان و دەوڵەتی یاساو دیموکراسی و مافی مرۆڤ و یەکسانی ژن و پیاوو ئازادییە شەخسییەکان و ...هتد.
ئەرێ بۆ دەوڵەت ئایین یان دەستوور، کامیان پێویستە ؟
ئەی "لیبراڵ" ەکان، بۆچ پێیان وایە دەوڵەت دەبێ دیندار بێت و دینەکەشی ئیسلام بێت، لە کاتێکدا زیاتر لە ٢ میلیۆن دانیشتوانی ئەم دەوڵەتە ئیسلام نین و مەسیحی و ئیزدیی و مەندائی و جوولەکەن. ئەی ئەمە ناهەقییەکی دەستووریی و سیاسیی و ئایینی نییە دەرهەق بەوان. خۆ دەوڵەتی عێراق دەوڵەتی ئەوانیشە!! کۆمەڵگەی عێراق کۆمەڵگەیەکی فرە ئایین و فرە ئایینزایە، کە زۆرینەکەی ئیسلامە. دەوڵەتیش ئەگەر بڕیار بێت دیندار بێ، ئەوا دەستوورەکەی دەبێتە ئایین بۆی.

خاڵێکی تر کە گرنگە ئاماژەی بۆ بکرێت، ئەوەیە ئەم کۆنگرەیە و کۆمیتە "٦٥ ...." کەسییەکەی، بە کۆنگرەو نوێنەرایەتی کۆمەڵگەیەک دەچن، کە ٩٥ ٪ نێرینە بێ و قەیرانی ژنی تیا بێت و نەوەی نوێ و لاوی تیا نەبێت. ئەم قەیرانە دەربڕی قەیرانێکی گەورەترە کە دەزگا سیاسی و سیاسەتمەدارانی کوردو عەرەب و تەواوی ڕۆژهەڵات، بە باسکردنی قەڵس و نارەحەت دەبن، ئەویش قەیرانی فکرو عەقڵە. هەر کۆمەڵگەیەک تەواوی قورساییە فکری و عەقڵییەکانی ئازاد نەکاو نەخاتە کارکردنەوە، بە تایبەتی وزەو توانای داهێنەرانەی عەقڵی و فکریی ژنان و لاوان، ناتوانی تێڕوانینێکی قوڵ و چارێکی ڕیشەیی بۆ کێشە جدییەکانی داهێنێت.

تێبینی و ژێدەرەکان

* پوختەی ئەم باسە لە ژووری ئێرە دەنگی کوردستانە "Paltalk" پێشکەشکراوە. پاشان وەک بابەتێک بۆ بلاوکردنەوە ئامادەکراوە. لە ڕۆژی ٢٠٠٣/٢/٦ بۆ ڕۆژنامەیەکم ناردووە لە کوردستان بەو هیوایەی بلاوبێتەوە.

١- بڕوانە گوتارەکەی ڕۆژی ٢٠٠٢/١٢/١٢ ی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، کە بە خیتاب یان پرۆژەی کۆلن پاولّ ناو دەبرێت. هەروا بگەڕێوە بۆ لێدوانەکەی ناوەڕاستی نۆڤەمبەری ٢٠٠٢ ی جاک سترۆی وەزیری دەرەوەی بەریتانیا کە دان بەوەدا دەنێت بەرپرسیارێتی بەشێک لە کێشە کلێپەسەندووەکانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست دەکەوێتە ئەستۆی ئەوان.

٢- بڕوانە نامەی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ کۆبوونەوەی خولی یەکگرتنەوەی پەرلەمانی کوردستان. ئەم نامەیە ئەگەر چی جەخت لە فەرامۆشکردنی ناوی کوردو کوردستان دەکات، بەلام باس لە شەریکایەتی نامە نێرو نامەوەرگر دەکات لە شەڕی دژ بە تێرۆردا.

٣- ئاشکراترین نووسەری ئەم خۆلیا بانشۆڤێنیەتە عەرەبییە عێراقییە، "سلیم مطر"ە بڕوانە :"هەردوو کتێبی"السریان وکردستان الکبری. من منشورات دار سرکون للنشر ١٩٩٧. و الذات الجریحە"

- بڕوانە ڕۆژنامەی الزمان. ڕۆژانی ٢٠٠٢ -٢٠٠٢/٤/١٢،٢٠٠٢/٣/٣، ٢٠٠٢/٧/٥.

- بڕوانە گۆڤاری "حۆیۆدۆ"ی سریانی لە سوێد دەردەچێت. وتاری: دستور البرزانی وحلم کردستان الکبری. ئوکتۆبەری ٢٠٠٢.

- بڕوانە ڕۆژنامەی المؤتمر. ژمارە ٣٠٠ ، ٢٠٠٢/٤/٢٦. سلیم مطر: "لدی الادله علی انحیازکم للاکراد"

٤- بڕوانە کنعان مکیە. "عراقیە العراق" فی ما یخص مساله الفیدرالیە.

بۆ نموونە چەند دێرێک لە بۆچوونەکانی مکیە وەک خۆی بە عەرەبی دەهێنمەوە:

"لایمکن اقامه ای نظام فیدرالی فی العراق علی اساس القبول بوضع الامر الواقع فی کردستان، ان الحدود الحالیه التی رسمت اعتباطا للمنطقه الامنه فی ١٩٩١ والترتیبات القائمه علی توازن القوی الحالی بین الحزب الدیمقراطی الکردستانی و الاتحاد الوطنی الکردستانی والنظام العراقی هی کلها ظواهر موقته وزائله. یجب اعاده التفکیر فیها علی اساس عقلانی واداری بحت، مثلما مع بقیه العراق، بهدف تجنب تکریس الاثنیه کاساس لتقسیم الاراضی.."

"ویعلو هذه التوجهات الشریره التوجهان القومی والطائفی، سواء جاء من البعث او کما وجدنا لاحقا، فی اشکاله المقابله کما نجدها فی القومیه الکردیه او الترکمانیه او الاشوریه.."

"فالقومیه هی لعنه عالمنا وهی القوه السیاسیه المسووله اکثر من غیرها عن تاخر منطقتنا...."

" ..... وما یسترعی اهتمامی تصور لفکره العراق باشکاله عملیه مبتکره تحافظ علی الوحده ضمن التعدد، وهو ما اکاد اعتبره الجوهر الثابت للعراق، الذی یجب المحافظه علیه مهما کان الثمن..."

ئەم بابەتەی مەکیە پێویستی بە خویندنەوەو باسێکی وردو هەمە لایەنە هەیە، بەلام لێرەدا بە خێرا ئاماژە بەوە دەدەم کە:

یەکەم: مەکیە سنووری باشووری کوردستان لەوەش بەکەمتر دەزانێت کە ئێستا بە قەولی خۆی بۆتە "الامر الواقع".

دووەم: ئایا ئەم "اداری بحت" ە، مانای ئەوە نییە کە کورد دەست لە کێشە نیشتمانییە ڕزگاریخوازییەکەی هەلگرێت کە لە بنەڕەتدا کێشەیەکی سیاسییە نەک "اداری" و کێشەی مافی بڕیاردانی چارەنووسە.

سێیەم: بەیەکچاو سەیرکردنی "فکری قەومی بەعس" کە فکرێکی نازیستی و ڕەگەزپەرستییە، لەگەلّ فکری قەومیی کوردی کە لەم قۆناغەدا فکرێکی دیموکراتی و ئازادیخوازییەو، فکری نەتەوەپەرستی تورکمان و ئاشووری کە داوایەکی دیموکراتی و یەکسانیخوازییە، کارگەلێکن نەدەبوو بەرهەمی فکری نووسەرێکی وەک کنعان مکیە بن.

داخوا مەکیە بەهەمان چاو سەیری فکری "قەومی" فەلەستینی و فکری "قەومی" ئیسرائیلی دەکات؟

قسەکردن و حوکمدان بە جوملە لەسەر فکری ناسیۆنالیزم، خاوەنەکەی دەخاتە دەرەوەی تێڕوانینی زانستیانەو لە مێژووی دادەبڕێت و ئاکام ئەنجامگیرییەکانی دەکاتە چەند دروشمێکی ڕووتی سیاسی، کە بە قازانجی فکری قەومیی نەتەوەی بالادەست کۆتایی پێدێت.

کەنعان مەکیە، لە چاوپێکەوتنێکدا کە لە Kurdish media دا بلاوکراوەتەوەو پاشان کراوە بە کوردی (بڕوانە ژمارە ١٠٩ ڕۆژنامەی هاوولاتی. وەرگێڕانی، بڕوا - دەرسیم) دەلێت " کورد مافی خۆیەتی لە عێراق جیابێتەوە".

کەچی لە وتاری "عراقیە العراق" فی ما یخص مساله الفیدرالیەدا بە زمانی "مهما کان الثمن" باسی پاراستنی "الوحده ضمن التعدد" لە دەولەتی عێراقدا دەکات. داڕشتنی ئەم دوو فکرەیە هێندە پێچەوانەی یەک و لەیەکەوە دوورن، بە فکری یەک نووسەر ناچن.

* ئەگەر تیۆرییەکانی ئەم "لیبرالیست" انە بە ئامانجێکی کۆمیدی لە ناو ئەم باسەدا بخەینە پراکتیکەوە، ئەوا دەبێ مافی دەولەتداریی لە چەندان دەولەتی عەرەب وەربگیرێتەوەو، تەنانەت مافی فیدرالیزمی سیاسیشیان پێ ڕەوانەبینرێ، چونکە لە زۆربەی هەرە زۆری دەولەتە عەرەبییەکاندا گروپ و کەمایەتی بەرچاوی نەتەوەو گەلان و ئایین و ئایینزای بە جیاهەلکەوتوو هەن. وەک: "قەبەتییەکان و کورد لە لوبنان و گەلی خوارووی سودان و بەربەرو ئەمازیگێکان و شەرکەس و ئەرمەن و سریان و مەسیحییەکان و مارۆنی و مەندائی و جوولەکە و هتد...."یە . خۆ ئەگەر دیمەنەکە فراوانتر بکەین، ئەوا

دەتوانین دەیان نموونە لە سەرانسەری جیهان بهێنینەوە، تا دەگاتە دەوڵەتانی وەک تورکیاو ئێران. دانیشتوانی تورک لە تورکیادا لە ٦٥ ٪ پتر نابن و لە ئێرانیشدا گومان دەکرێت کە گەلی فارس لە ٥٠ ٪ پێکبێنێت، بەرامبەر بە ئازەرو کوردو بلۆچ و عەرەب و چەندان گروپ و کەمایەتی کە لە ئێراندا دەژین.